

Fra: Helge Høifødt, Fougstads gate 29, tlf. 90 91 32 67, e-post
helgehoifodt@gmail.com, styremedlem i St. Hanshaugen historielag

Til: Byrådet

15. august 2026

Navn på nye bydeler, særlig 2 og 3 – høringsuttalelse

Jeg viser til St. Hanshaugen historielags uttalelse i første høringsrunde. Denne uttalelsen sendes i samråd med lederen i historielaget.

Gamle Aker – historisk forankring og bruk i vår tid

Navnet Aker var opprinnelig knyttet til dagens sentrum og bydel St. Hanshaugen, med Aker gård fra jernalderen, som har ligget nær den senere kirken, tingsted, også nær kirken, og Aker kirke fra 1100-tallet. Akersveien (den sydlige delen ble senere Akersgata), som går oppe på Akersryggen, forbandt gården og Akersshagen, det flate området der den nye byen ble bygget i 1624. Veien førte også til Akersneset, der Akershus festning ble bygget tidlig på 1300-tallet.

Akers marker strakk seg i middelalderen vest til Skillebekken og øst til Akerselva. Gården Lille Aker lå sannsynligvis langs Josefines gate i bydel Frogner. Den oppfatningen at Aker historisk er bygda utenfor Kristiania er derfor feil.

Bymarken, som kongen ga til byen for byborgernes dyrking, gjerdefang, brensel osv., var rettslig sett en del av byen helt fra gaven ble gitt i 1629, med unntak av geistlige spørsmål, der den hørte til Akers sogn. At Bymarken ble innlemmet i byen i 1858/59 er derfor feil, endringen da gjaldt bestemte forhold, blant annet bygningslovgivningens virkeområde med murtvang.

Aker sogn ble delt i 1861 ved opprettelse av Vestre Aker og Østre Aker sogn, og ved at Akers kirke, som byen hadde kjøpt i 1852, ble kirke for det nye sognet i byen, *Gamle Aker*.

Gamle Aker omfattet altså Bymarken, og frem til 1875 noen områder øst for Akerselva med Sagene og Torshov. Navnet er knyttet til denne menigheten og omfattet dagens bydel St. Hanshaugen opp til Lindern, Adamstuen og ring 2 og i bydel Frogner alt øst for Skillebekken og Holtegata, det vil si strøkene Ruseløkka, Skillebekk, Bak Slottet, Homansbyen, området ved Holbergs plass og noe av Uranienborg og Hegdehaugen.

Menigheten ble mindre da byveksten krevde flere kirker; Paulus og Jacob menigheter kom fra 1875, Sagene og Uranienborg fra 1880, Fagerborg fra 1897 og Markus fra 1916. Byveksten fikk først og fremst en kontinental form med

murgårder i kvartaler, og denne murbyen karakteriserer i dag både bydel St. Hanshaugen og Frogner, selv om boliger i murgårder fra før 1910 utgjør langt mindre enn halvparten av alle boligene.

Strøksnavnet Gamle Aker, langs Akersveien, Akersbakken og Dops gate er lite kjent og ikke viktig ved valg av bydelsnavn. Oslo kommune bruker Gamle Aker som navn på fire grunnkretser i delbydel Ila, nr. 1301 til 1304.

Fra 1906 til 1921 hadde en av de fem enmannskretsene ved valg til Stortinget navnet Gamle Aker. To Høyrekvinner innvalgt fra kretsen ble historiske: Anna Rogstad ble første kvinne som møtte på Stortinget som vara for Jens Bratlie i 1911, og Karen Platou ble valgt som vara for Otto B. Halvorsen fra 1919 og ble i 1922 første kvinne innvalgt som representant.

Ordet *gamle* henspiller på den opprinnelige kirken og middelalderforankringen, men også den gamle byen med sin bymark, som ble den tette, moderne murbyen. Folk flest kan tenkes intuitivt å assosiere gamle til et område som må ligge nær det gamle bysentrum (og med kirken som er viktig punkt), og det treffer godt. Jeg er kirkevakt i Gamle Aker kirke og ser tiltrekningskraften i kirken, landskapet med høyden midt i Akersdalen og den rolige, historiske atmosfæren rundt kirken som er uttrykker navnet Gamle Aker.

Sentrum (omtrent dagens administrative område Sentrum) tilhørte ikke i noen periode Gamle Aker menighet.

Akersnavnet er også knyttet til herredet (kommunen, formannskapsdistriktet) fra 1837 til 1948, og denne bruken av navnet støtter bare delvis opp om navneforslaget. Strøkene på Frogner gårds grunn var en del av Aker herred til 1878, de vestligste delene av den nye bydelen med Skøyen til 1948.

Frogner

Frogner gårds eiendom var stor, tidlig knyttet til byen gjennom eiere, men ble en del av byen først i 1878 og fikk deretter bymessig bebyggelse. Strøkene på Frogners grunn var altså en del av Kristiania i bare 46 år, til 1.1.1925.

Frogner brukes i landet som strøksnavn og karakteristikk av vestkanten, og Frogner bør etter min mening få være strøksnavn og gårdsnavn, knyttet til bebyggelsen, bykulturen, Frognerparken og gården med Bymuseet. Majorstuen, Uranienborg, Skarpsno, Skillebekk og de andre bør få være strøk på like fot med Frogner; strøksidentiteten er sterk og strøksnavn viktige for orientering i byen.

Bruken av strøksnavnene Frogner, St. Hanshaugen, Sagene og Grünerløkka som bydelsnavn siden 2004 har hatt en klart negativ side ved kontinuerlig bruk av bydelsnavnet om større områder enn strøket, selv om man snakker om

strøk og ikke den administrative enheten (eller ikke kommuniserer hva man snakker om).

Det er etter min mening heller ikke slik at Frognernavnet er samlende for den nye bydelen. Det er en allmenn oppfatning at bydel St. Hanshaugen er preget av middelklasse uten mye penger, mange kunnskapsarbeidere, mens Frogner også har et stort innslag av næringslivsfolk og generelt et høyere økonomisk nivå. I økonomisk og sosial statistikk er da også bydel St. Hanshaugen ofte nær gjennomsnittet for byen sammen med bydel Østensjø. Bjørg Vik beskriver dette skillet på det psykologiske planet i sine romaner fra St. Hanshaugen. Frogners sterke tilknytning til øst-vest-skillet i byen taler mot å bruke navnet om et stort og nokså uensartet område.

(Vestre) Ch/Kristiania

Bymarken hørte som nevnt rettslig sett til Christiania fra 1629, og slik sett har Christiania med C like stort nedslagsfelt i den nye bydelen som Gamle Aker. Christiania er likevel sterkt knyttet til den lille byen før den store byveksten på 1800-tallet, antakelig fordi det nesten ikke var bybebyggelse på Bymarken før midten av 1800-tallet – og fordi fortellingen om at Bymarken ble innlemmet i byen i 1859 dominerer. Jeg mener derfor at Christiania med Ch blir feil om det området som er preget av 1800-tallets murby, storbyen Kristiania skal skrives med K. Navnet ble skrevet med K av staten fra 1877, av kommunen fra 1897. Uansett valg, vil nok navnet skrives på begge måter.

Ch/Kristiania er også lite treffsikkert fordi navnet like mye dekket østkanten som vestkanten. Vestre Kristiania er en konstruksjon få har noe umiddelbart forhold til, i motsetning til Frogner og Gamle Aker. Jeg oppfatter at å bruke Kristiania er en omkamp om et spørsmål som etter store politiske kamper ble avgjort i 1924. Arbeidsgruppen som har vurdert innspill refererer at mange har skrevet at bruk av Christiania i indre by er en god parallell til bruk av Aker i ytre by. Det er feil, som vist ovenfor.

Forhold til navn for bydel 3

Valget av Gamle Oslo i 2004 har vært vellykket, navnet er nå godt kjent og innarbeidet, det er ikke knyttet til et bestemt strøk selv om det henspiller på middelalderbyen, omtrent dagens Gamlebyen, og ikke er knyttet til øst-vest-skillet. Gamle Aker vil stå godt til Gamle Oslo, og det er all grunn til å tro at Gamle Aker kan få samme oppslutning. «Navn på tvers av bydeler bør henge sammen og være på tilsvarende nivå», som byrådets arbeidsgruppe skriver på side 5. Å ha korresponderende navn på de to bydelene i indre by har særlig betydning.

Hvis man skulle velge Frogner i bydel 2, ville det korrespondere med Tøyen som navn på bydel 3. Begge er hovedgårder med sterk historisk forankring, godt kjent navn og tilknytning til ett strøk.

Vestre Kristiania har klart svakere forankring, og Østre Kristiania som navn på bydel 3 vil ha enda svakere forankring, ved at en stor del øst i bydelen ikke har vært en del av Kristiania, det gjelder Ensjø, Løren, Etterstad, Sinsen, Rosenhoff m.fl.

Begrunnelse for valget

Min rangering av Byrådets tre forslag er: 1. Gamle Aker, 2. Frogner, 3. Vestre Kristiania

1. De sentrale historiske stedene knyttet til Aker ligger i dagens bydel St. Hanshaugen og Sentrum. Aker er ikke begrenset til bygda utenfor 1878-grensen, tvert imot omfatter Gamle Aker menighet fra 1861 det meste av bydel St. Hanshaugen og en betydelig del av dagens bydel Frogner. At de administrative enhetene som har brukt navnet har hatt skiftende utstrekning er en fordel, ved at navnet ikke tydelig favoriserer en bestemt del av den nye bydelen.
2. Gamle Aker er for de fleste i dag knyttet til Gamle Aker kirke og dens plassering i landskapet, og dette bidrar til å forstå geografisk plassering i byen, selv om kirken ligger i utkanten av den nye bydelen. Frogner har samme fordel med hovedgården, parken og bebyggelsen.
3. Gamle Aker er hovedsakelig vestkanten, men ikke utvetydig, navnet har omfattet mange strøk og er ikke knyttet til øst-vest-skillet. Navnet er langt på vei statusnøytralt, i motsetning til Frogner og Vestre Kristiania. Kommunal navnsetting bør ikke befeste øst-vest-skillet.
4. Frogner har en sterk identitet i og utenfor byen, men er ikke samlende eller strøksnøytralt – Skøyen, Majorstuen, Bislett, St. Hanshaugen og en rekke andre strøk vil lokalt ikke oppleves å være en del av Frogner.
5. Frogner viderefører forvirringen i dagligtale og media der et godt kjent strøksnavn brukes på en bydel som omfatter langt mer enn strøket. Øket utstrekning vil øke problemet. Gamle Aker og Vestre Kristiania har ikke denne ulempen.
6. Både Frogner og Gamle Aker er innarbeidet og har utvetydig skrivemåte, i motsetning til Vestre Kristiania. Alle tre er lette å uttale og huske, også for fremmedspråklige.
7. Frogner og Tøyen kan være et godt par navn på de to bydelene i indre by, slik Gamle Aker og Gamle Oslo vil være.

Kopi: historielagene i Frogner og St. Hanshaugen, BU i Frogner og St. Hanshaugen, Oslo Byes Vel